

HET EILAND TEXEL

Wanneer en hoe werd Texel een eiland?
En hoe ging het daarna?

C. de Jager

1. Kind van de ijstijden

**DE HOGE BERG EN NOG MEER
HEUVELS**

Kenmerkend voor Texel: het heuvelland.
Een tekening van de *Hooghebergh* uit 1789

Noordelijk laag heuvelland, tussen De Waal en Oosterend

Heuvels van Den Hoorn

Voorground: De Geest. Daar achter: het Klif.

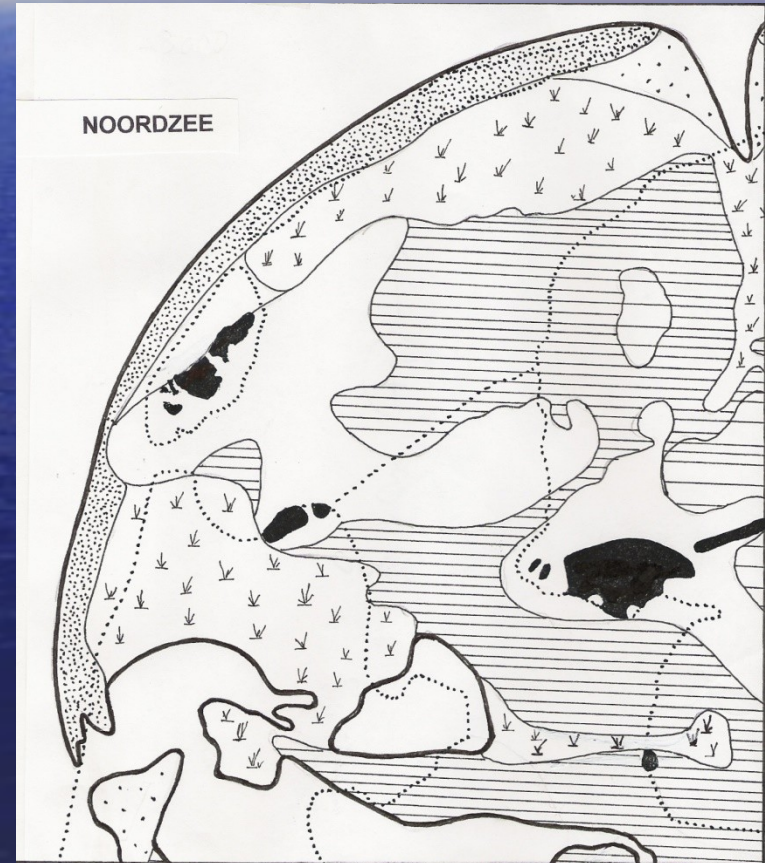
(Vergelijk *Gaasterland* en *Klif* in Friesland)

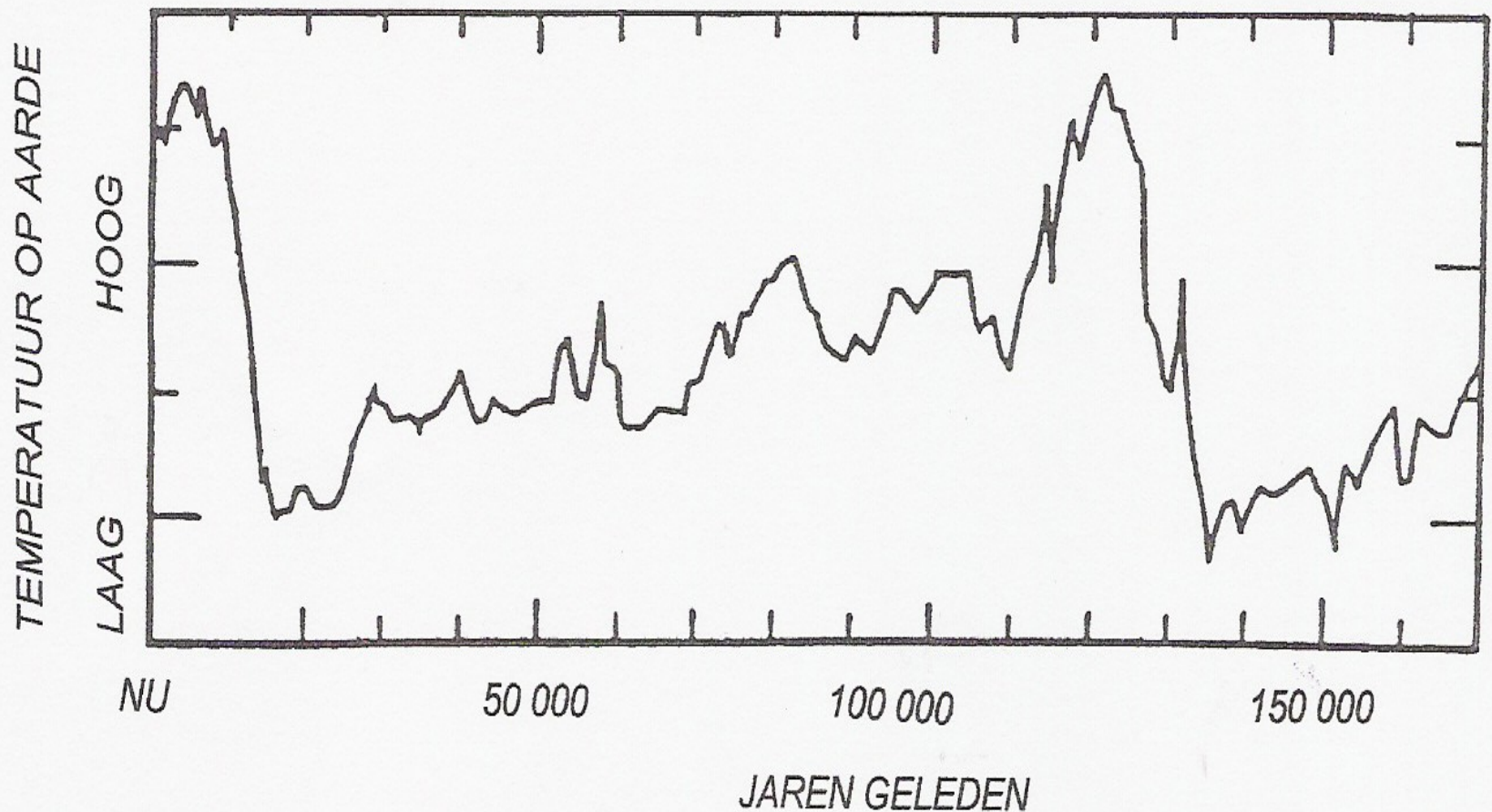
Onderdeel van reeks heuvels in noordelijk Nederland

Een kaart van 5000 jaar geleden (naar Zagwijn)

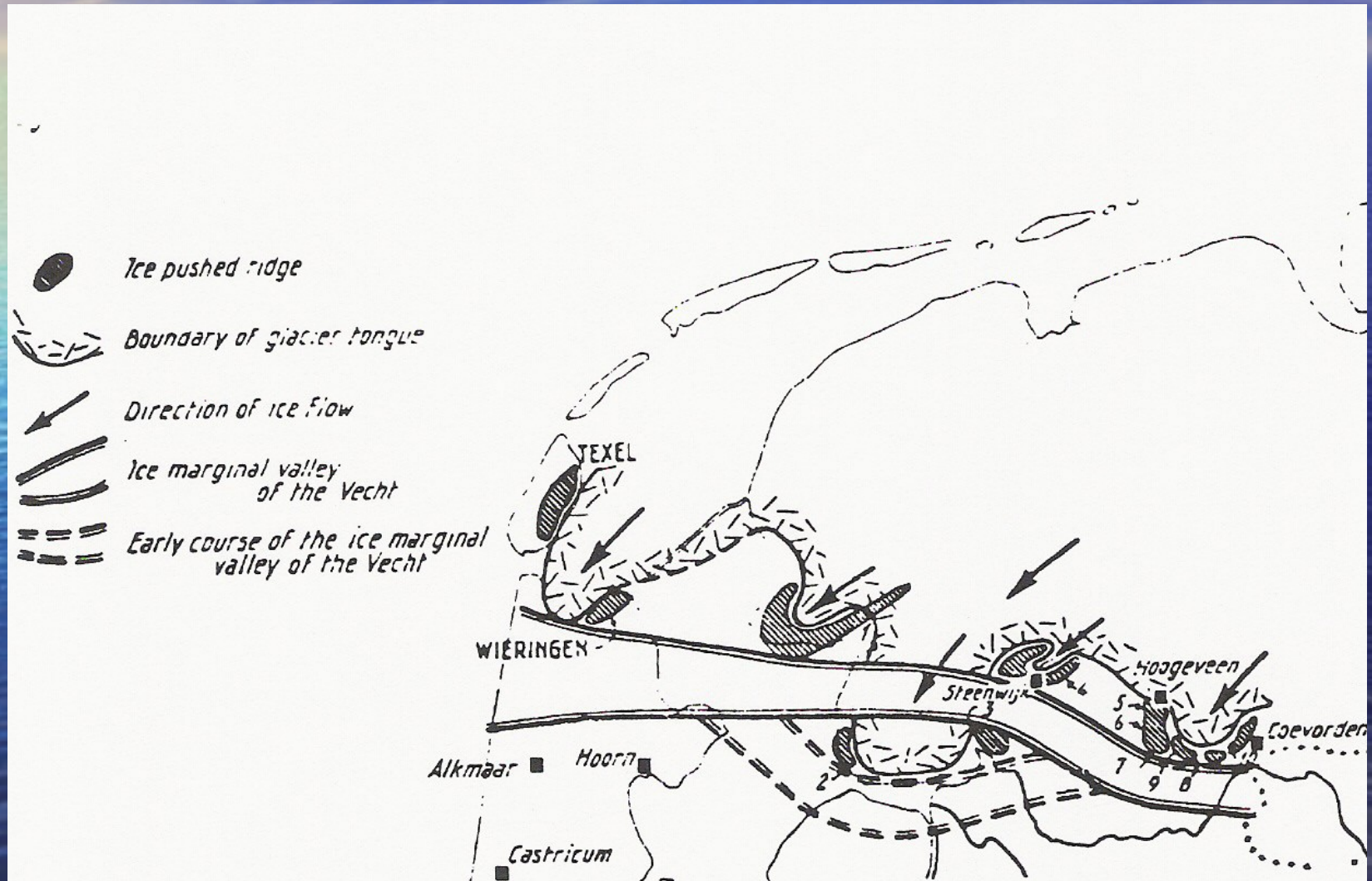
- Texels heuvelland (zwart)
- Wieringer heuvels
- Een klif komt ook op Wieringen voor
- Gaasterland met de gaast en het steile klif in zuidwest Friesland
- De heuvels bij Steenwijk en bij Hoogetveen-Coevorden
- Hoe ontstond deze rij heuvels?

OORZAAK: In voorlaatste ijstijd (135 000 jaar geleden) gleden gletsjers uit Scandinavië tot in Nederland; stuwden keileem en stenen voor zich uit

De keileemheuvels: opgestuwd door gletsjers, 135 000 jaar geleden

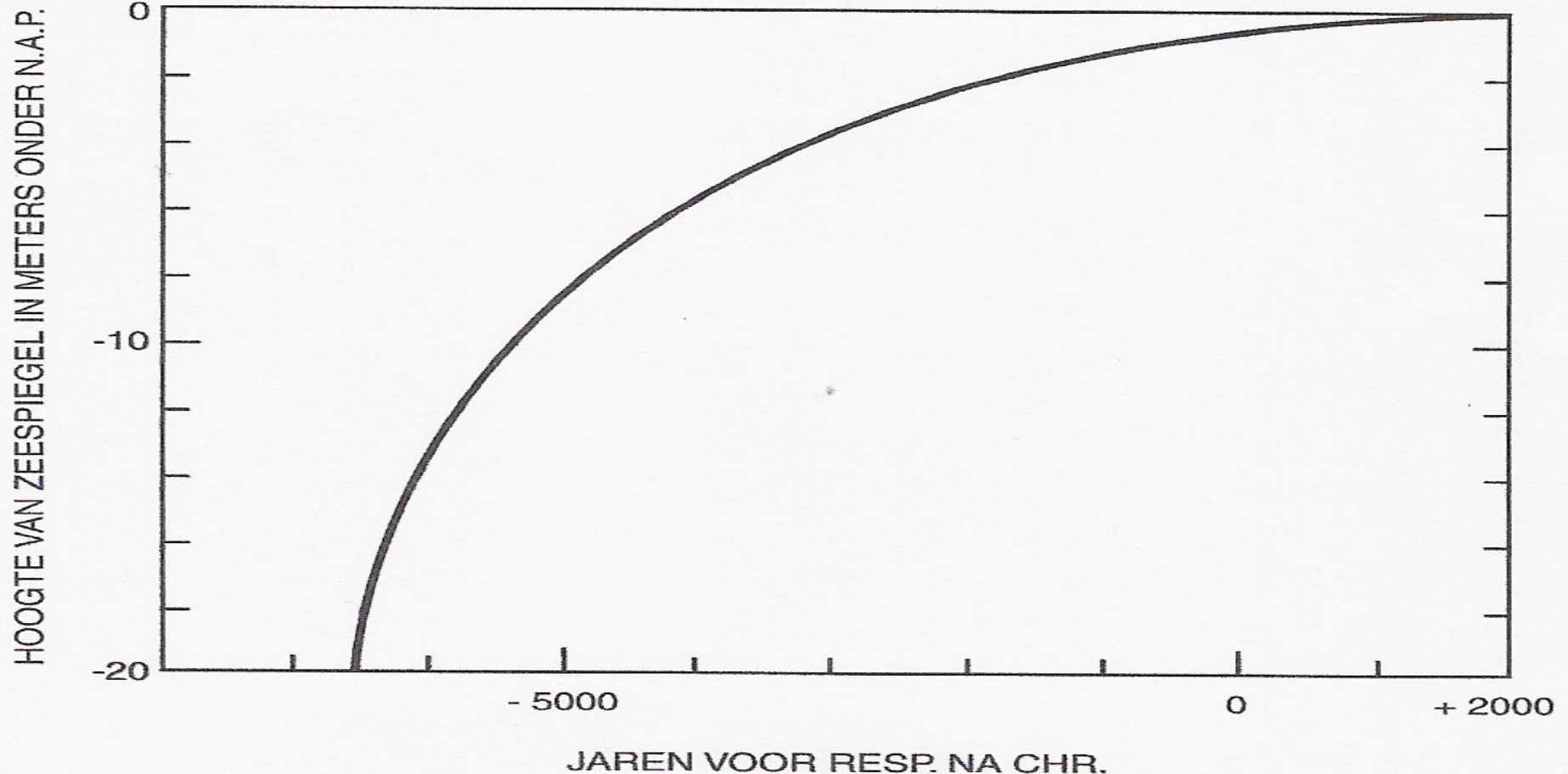

In de ijstijden: Noordzee bestond niet

- Zeespiegel lag 120 meter lager dan nu: op aarde was veel water was in ijs gebonden
- Engeland met Nederland verbonden
- In de Noordzee grote hogere gebieden:
- De Bruine Bank
- Doggersbank

Interglacialen tussen twee ijstijden.

In het interglaciaal na laatste ijstijd steeg de zeespiegel snel; de banken verdronken (NB: zie de dramatische periode tot ca. 7000 jaar geleden)

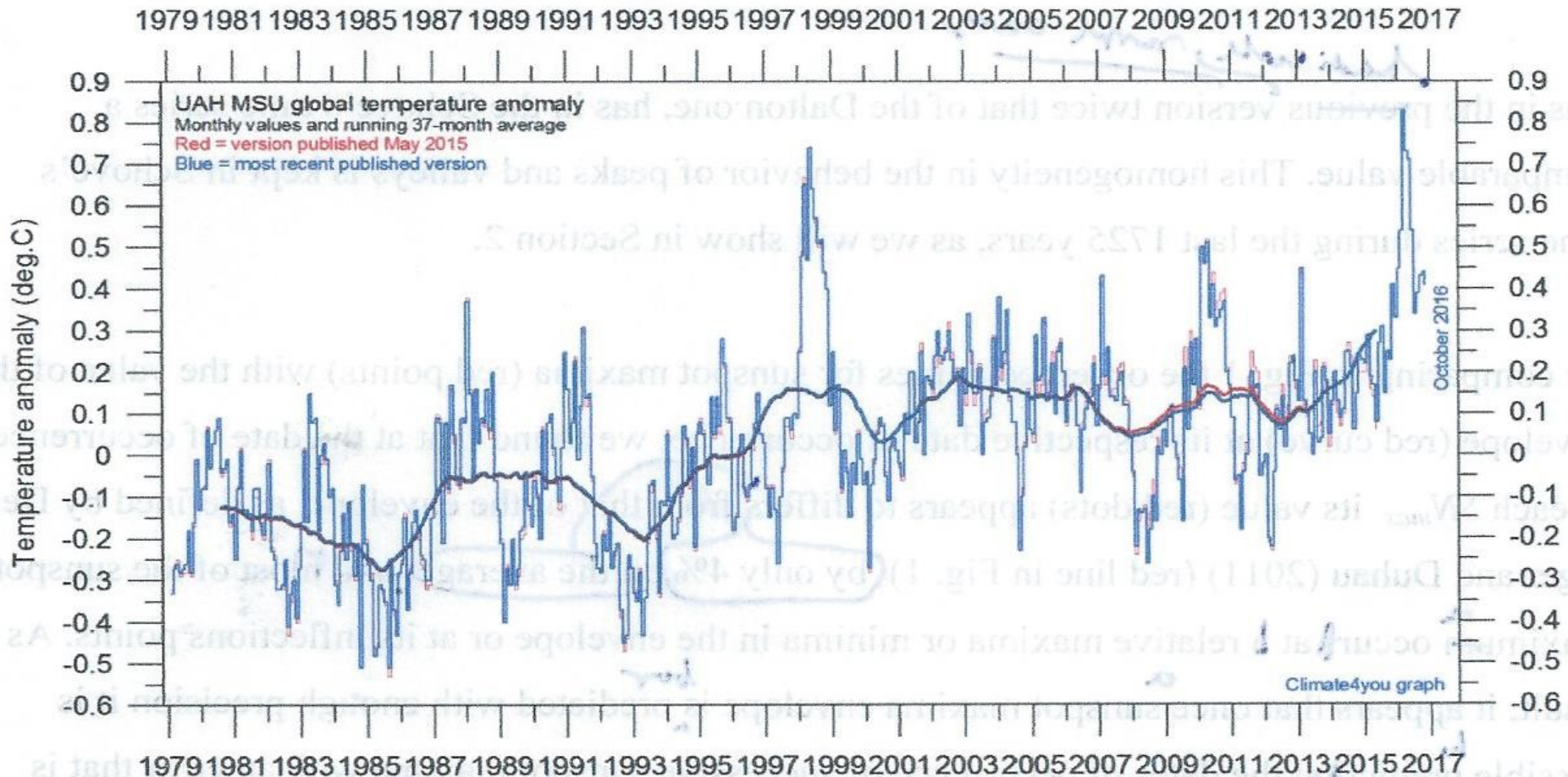

Stijging gaat door: satellietmetingen

In vorige eeuw: 17 cm stijging. Nu 3,2 mm/jaar

*Sea levels measured by satellites are falling
since the end of 2006 - No sun spots since then*

Remming in 2000 – 2012, de Transitie: in die jaren geen stijging van de aardtemperatuur

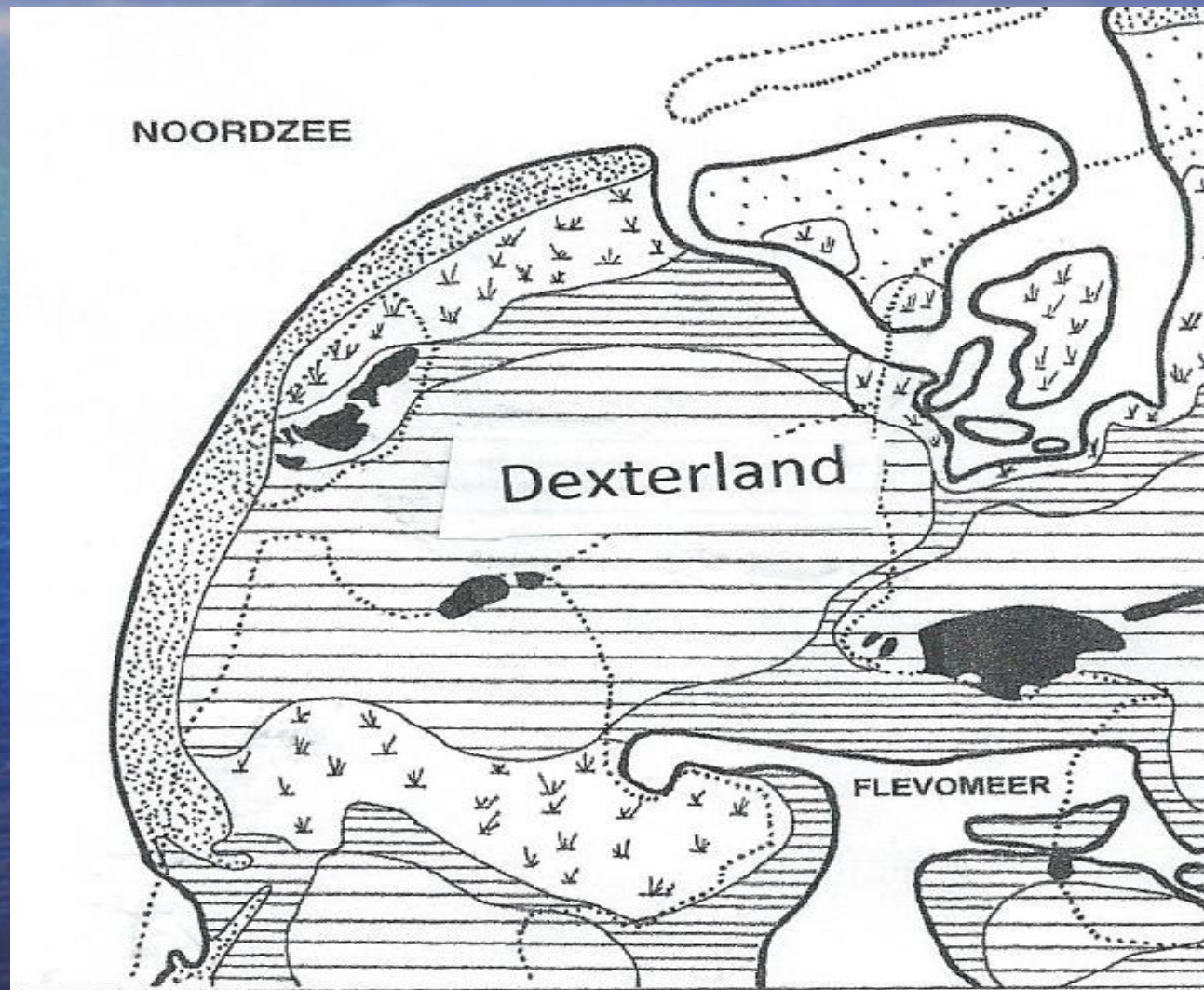
2. DF NAAM TEXEL

**EEN RUIG GEBIED MET VRIJE FRIEZEN TER
RECHTERZIJDE**

Hoe de naam Texel ontstond

- 2000 jaar geleden, de Romeinse tijd
- De Waddeneilanden en de Zuiderzee bestonden nog niet
- De rivier de IJssel, die nu bij Kampen in het IJsselmeer loopt, liep toen ver door het land en kwam pas bij het huidige Terschelling in de Noordzee
- Nu is dat het Terschellingse zeegat

Wie door het Terschellingse zeegat naar binnen voer zag *rechts* een uitgestrekt woest land. *Rechts* is *dexter* in het Latijn. Zo ontstond Dexter(land)

Dexter werd Texel

- 1000 tot 800 jaar geleden: het Middeleeuwse Maximum: hoge temperaturen ,veel stormen, duin-doorbraken
- 1170: het Marsdiep brak door; de Waddenzee ontstond
- Veel nieuwe eilanden. Het grootste daarvan hield de naam Dexter. Dit werd Texel. Verder Vlieland, Eierland, Husiduna, Wieringen

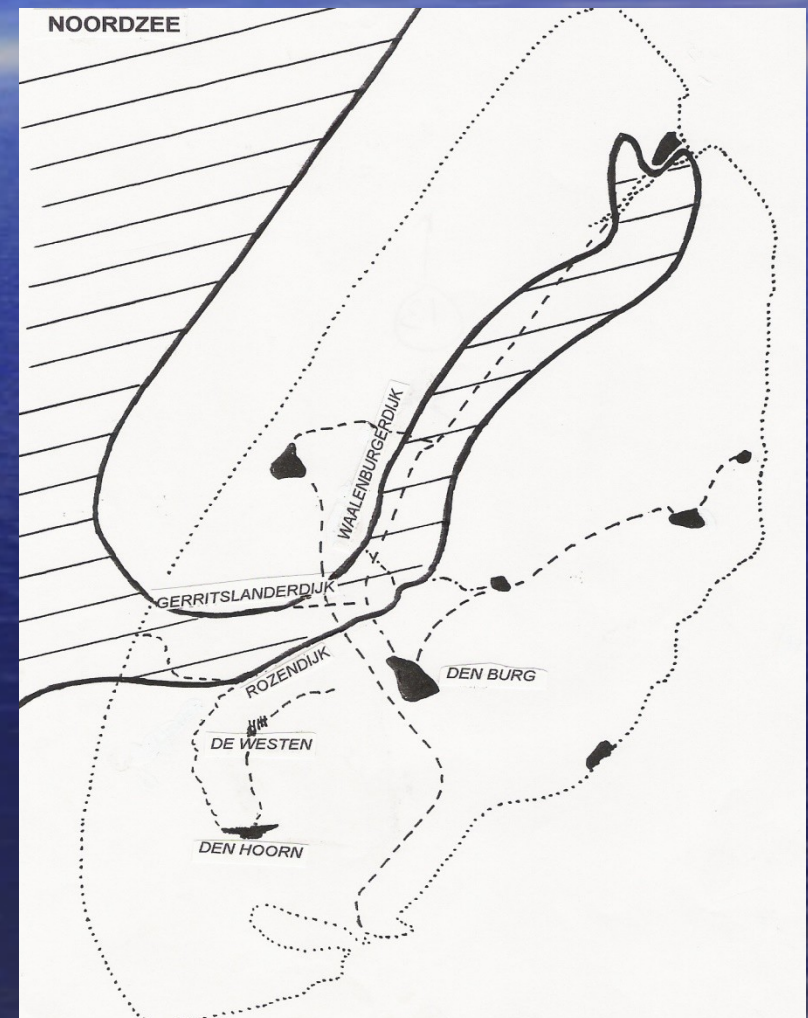
3. HET EERSTE DORPJE

Vissers en boeren aan de *Inham*
van Ente ; dorpje *Wambinge*

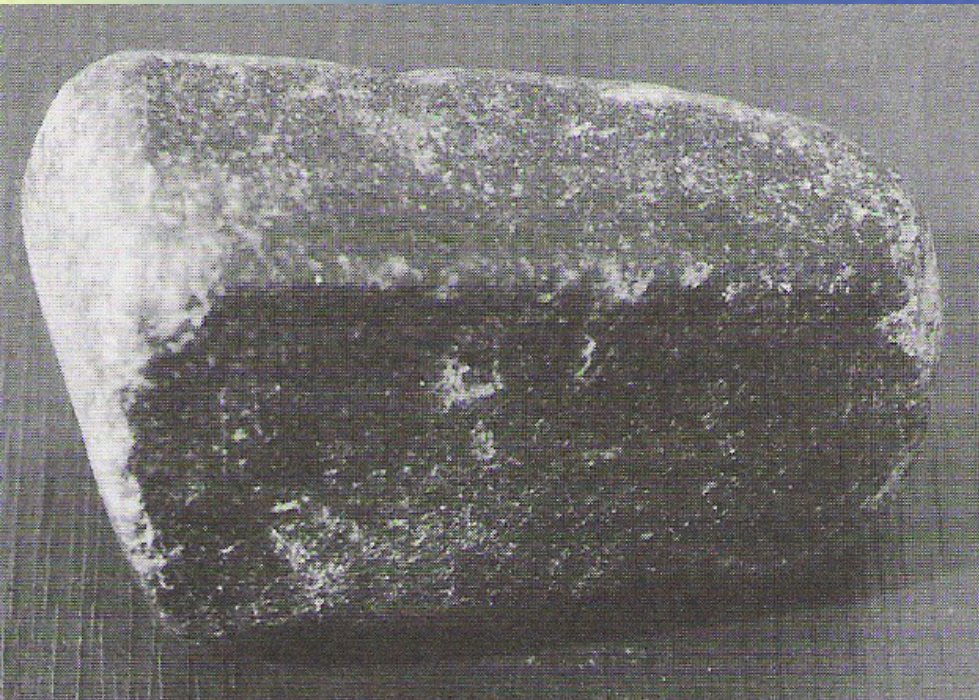
Voor 2000 jaar diepe inham in Texel

De zeespiegel was lager dan nu. Texel was nog geen eiland.

- De Inham van Ente
- Ontstond ca. 200 voor Chr.
- Monding was 2 km breed
- Inham werd geleidelijk korter
- Gerritslander en Rozendijk
- Verdween ca. 1200 na Chr.
- Eerste 'Texelse' dorpje, Wambinge, ontstond aan monding: ca. 2000 jaar geleden

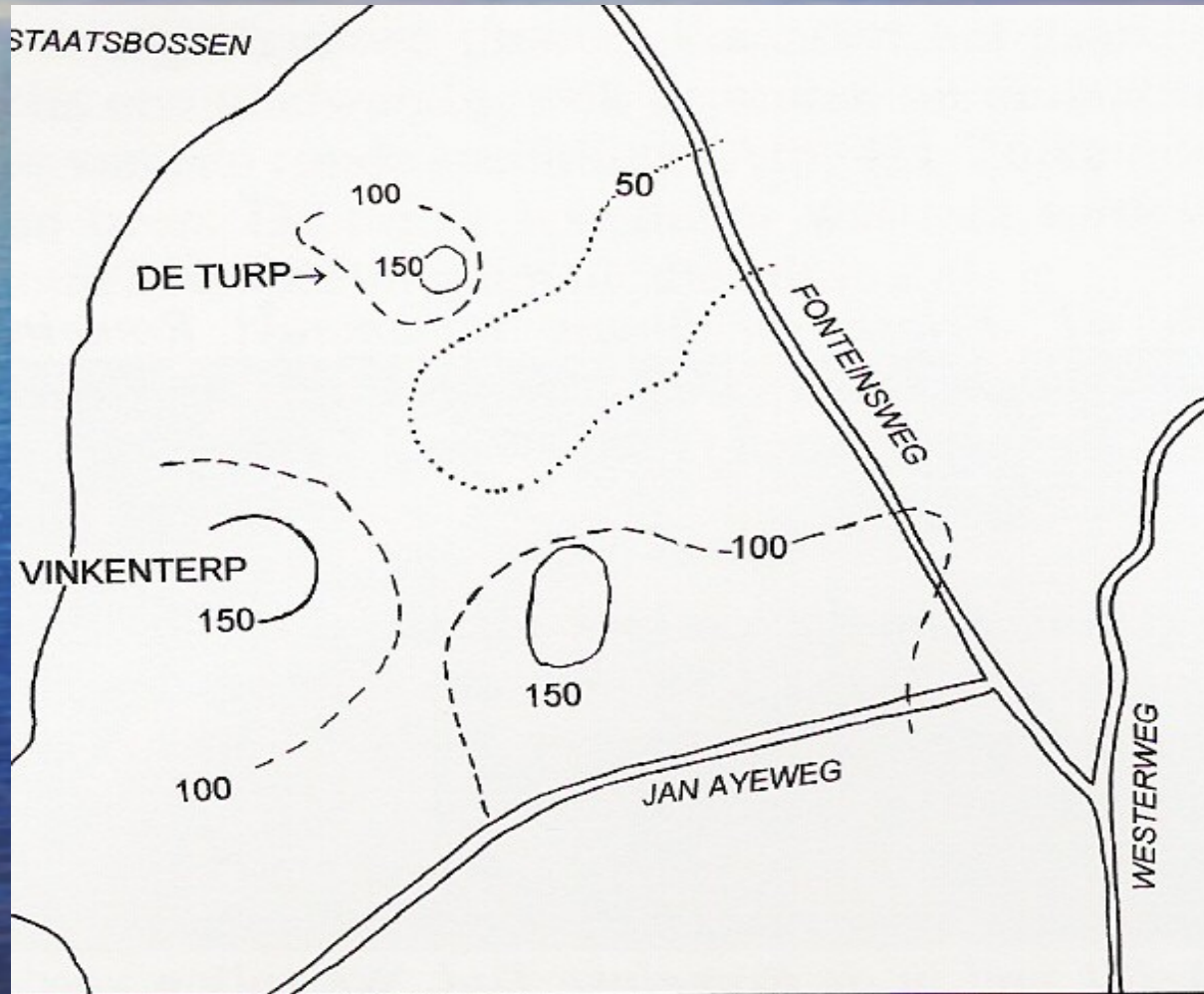

Een vuisthamer in de Vinkenterp

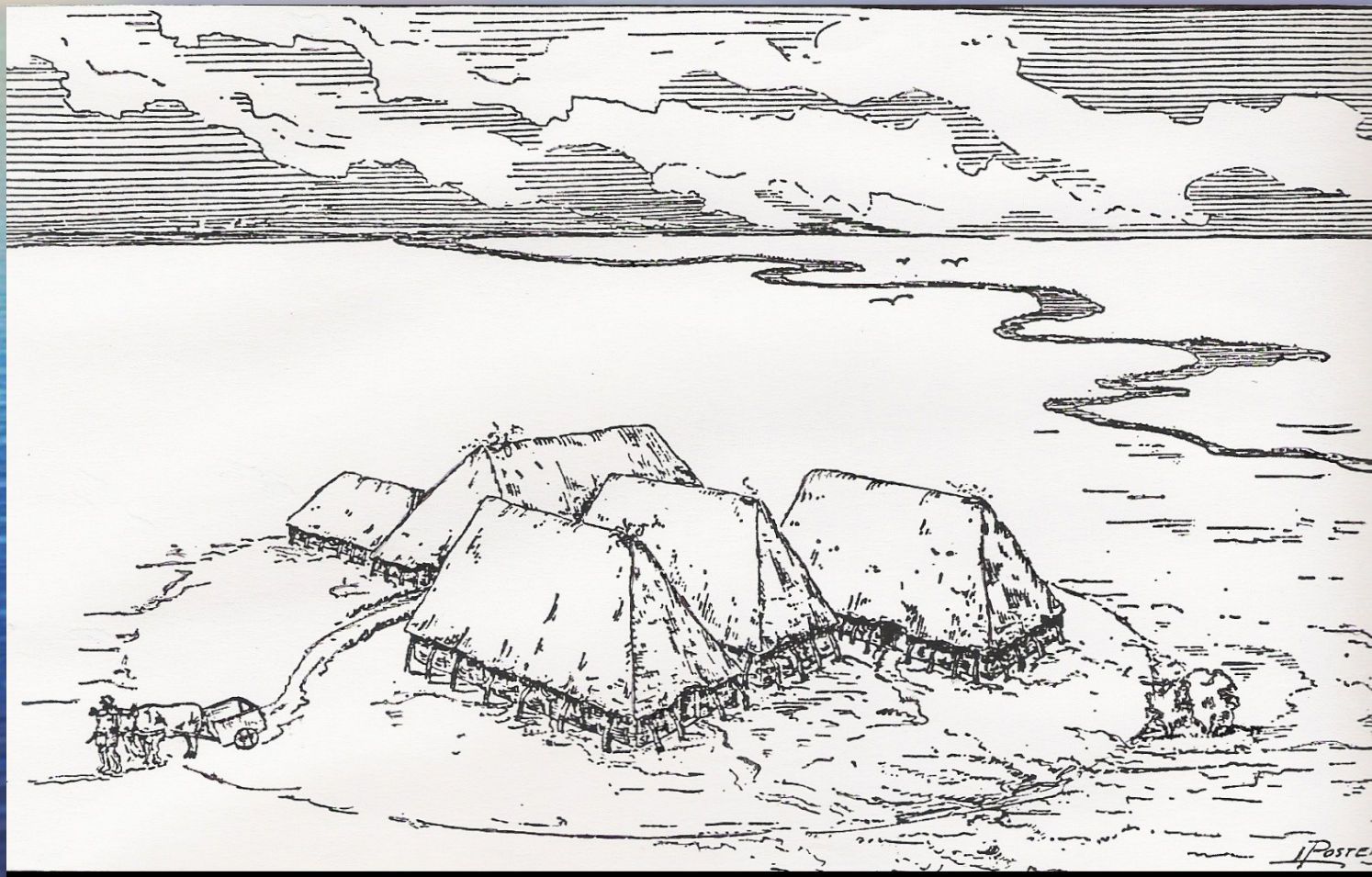
DE VINKETERP

resten van oude bewoning (800 voor Chr. – 200 na Chr.)

Een terpdorpje in Noord-Nederland

Wambinge het dorp der Wambo-lingen, heette later Wambense,
later Wamba(y)s of Wambus, later Westeinde, nu De Westen

4. DE KERSTENING VAN TEXEL

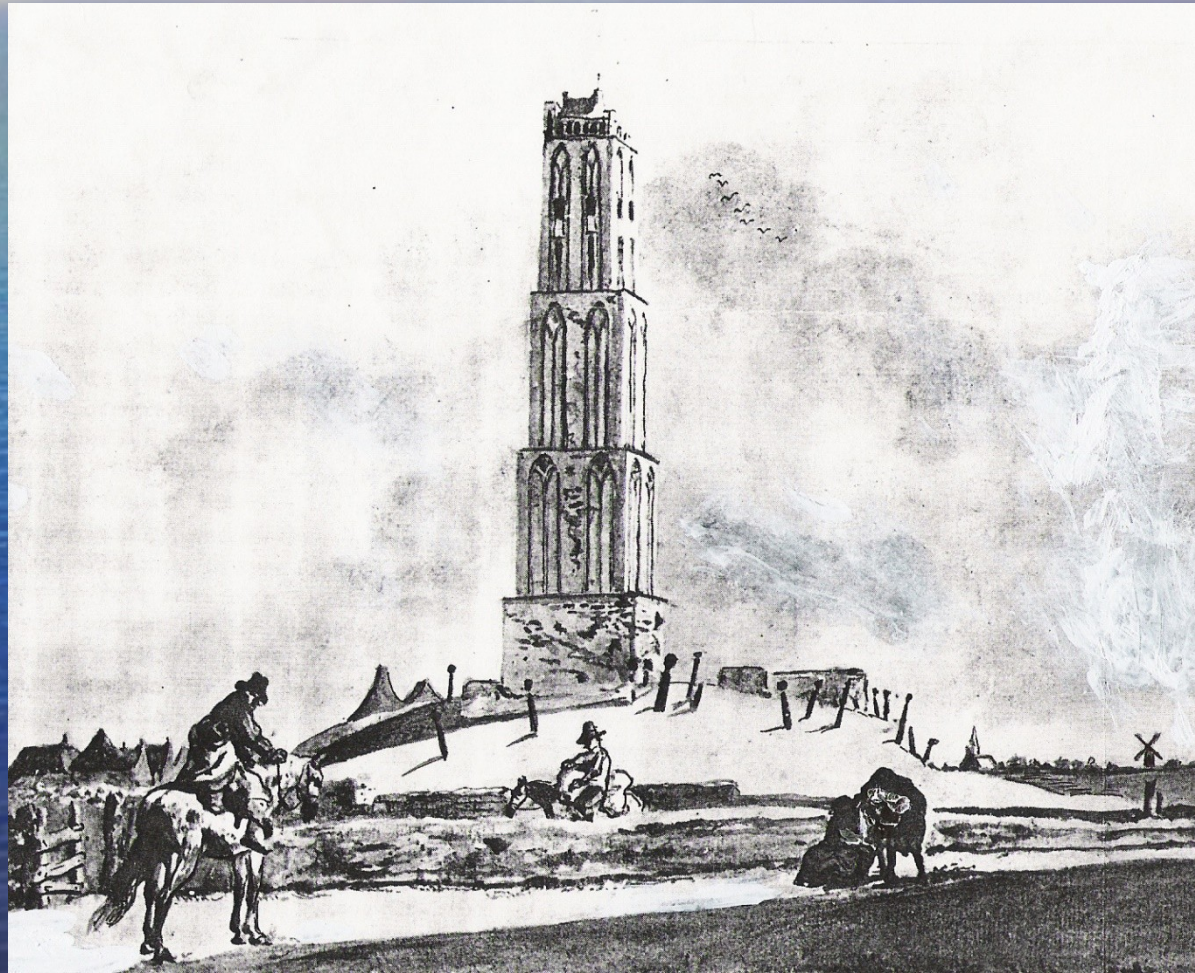
EEN TOCHT VAN JAREN DOOR NOORD
HOLLAND

Na de slag bij Dorestad (718)

- Franken versloegen de Friezen definitief
- Verkregen daarna gezag over westelijk Friesland (nu: Noord Holland) tot aan het Vlie
- Willibrord werd (met hulp van Bonifatius en een groep militairen) uitgezonden om dit land te kerstenen. Maakte gebruik van zijn ervaringen in Brabant.
- Stichtte kerkjes op onderlinge afstanden van ca. 20 km langs de kust: Felison, Heilinglo, Scorolo, Callinghe, Wambense

Willibrord's kerk in Wambinghe.

Gebeurde ca. 720 – 722; later door Noormannen vernield. De derde kerk, gebouwd ca. 1100 werd in 1571 door Watergeuzen verbrand. De toren bleef tot 1859 als baken voor de zeevaart

5. DE KERKE EE

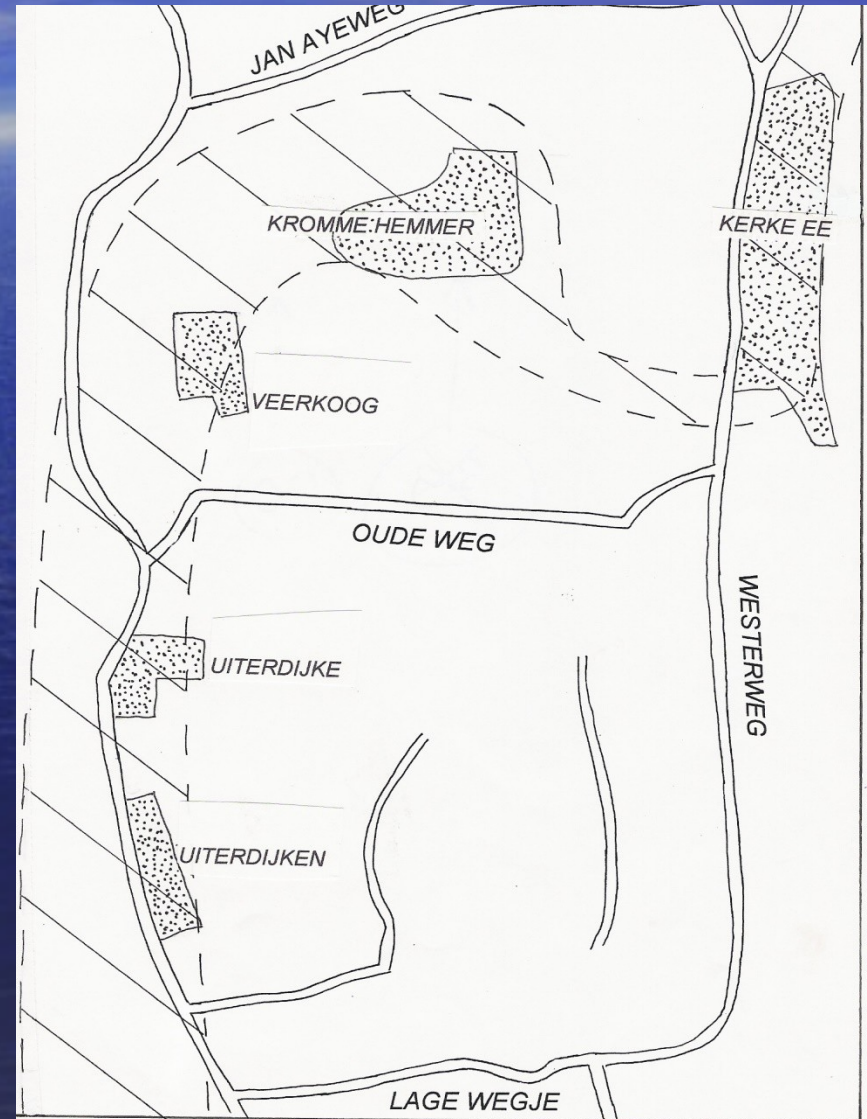
Een veenbeekje stroomde langs Willibrord's kerk. Dit was de eerste (zij-)tak van het Maresdeop

Bron van Kerke Ee (en van Marsdiep): de 'fontein'(bron) aan begin Fonteinsweg

Kerke Ee ('Kerrekié') te herkennen in veldnamen

- Uiterdijke: land buiten de dijk
- Koog = buitendijks land
- Oversteekplaats bij de Veerkoog
- Hemmer = inham en ook buitendijks land
- Ee = waterloop

Bijzondere vondst in veld 'Uiterdijken'
Hoefijzer uit ca. 200 na Chr.

6. HET EERSTE HAVENTJE. HET CLIJF EN DE HORN

Een dorpje ontstond aan oever Kerke Ee bij
Antlida; bij de monding een haventje

Bij Het Klif heette Kerke Ee: Antlida

Antlida (= langs stromend water) werd Den Andel en later Den Aal en De Naal. Breed wadgebied tussen klif en duin

Antlida stroomde uit in Maresdeop (werd later Meersdiep en Marsdiep) = een water dat van of naar een meer gaat – Wieringermeer

Eens stroomde het water langs het Klif (Na de doorbraak van het Marsdiep in 1170)

Aantappen van het Marsdiep

- Vermoedelijk: Allerheiligenvloed van 1170 het Meersdiep brak door de duinen; dit heet “aantappen”.
- Zo werd de oorspronkelijke veenbeek een zeegat
- Dit zeegat beheerste de ingang tot de Zuiderzee
- Het haventje aan het Meersdiep was strategisch belangrijk – Den Horn (= in zee uitstekend land)

Aantappen: doorbraak Marsdiep ca. 1170.
Texel werd een eiland. Op de duintjes bij Klimmat
ontstond ca. 1300 de *eerste Texelse havenplaats: Den
Horn* ('horn' of 'hoorn':kaap met water of zee aan drie kanten)

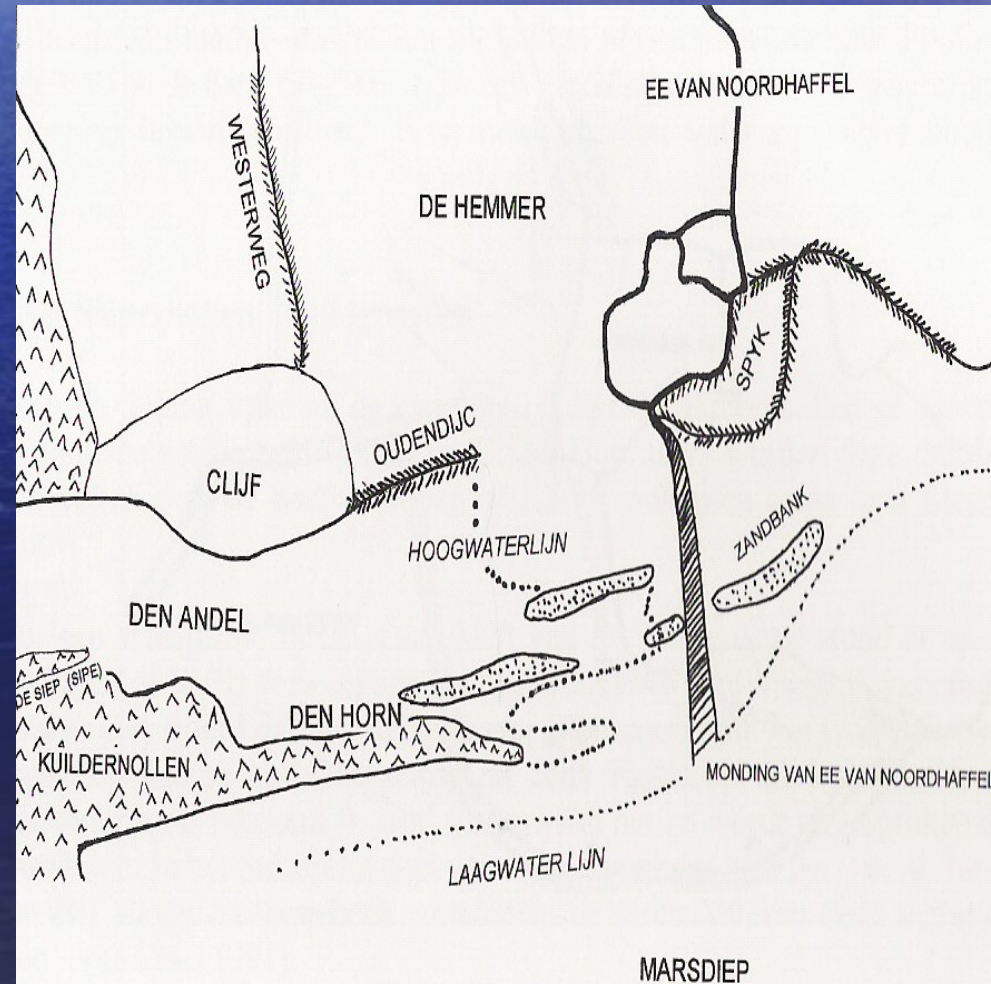

Tijdens de Hollands-Friese oorlog (1345 tot 1422) werd Den Horn door likedelers verbrand (1398). Bevolking vluchtte en stichtte naast bestaand dorp Het Clijf een ander dorp: Den Hoorn (dus een 'meegenomen' naam!)

Den Hoorn met de eerste dijkjes

- Westerweg
- Oudendijck = Diek
- De Hemmer wordt van de zee afgesloten
- Poldertje Spijk

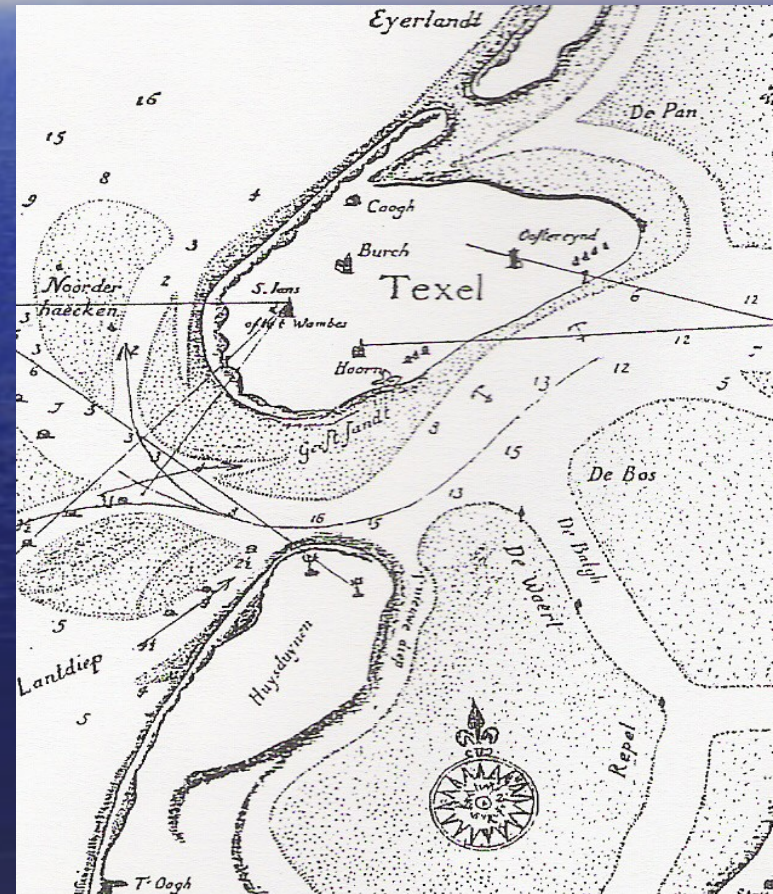
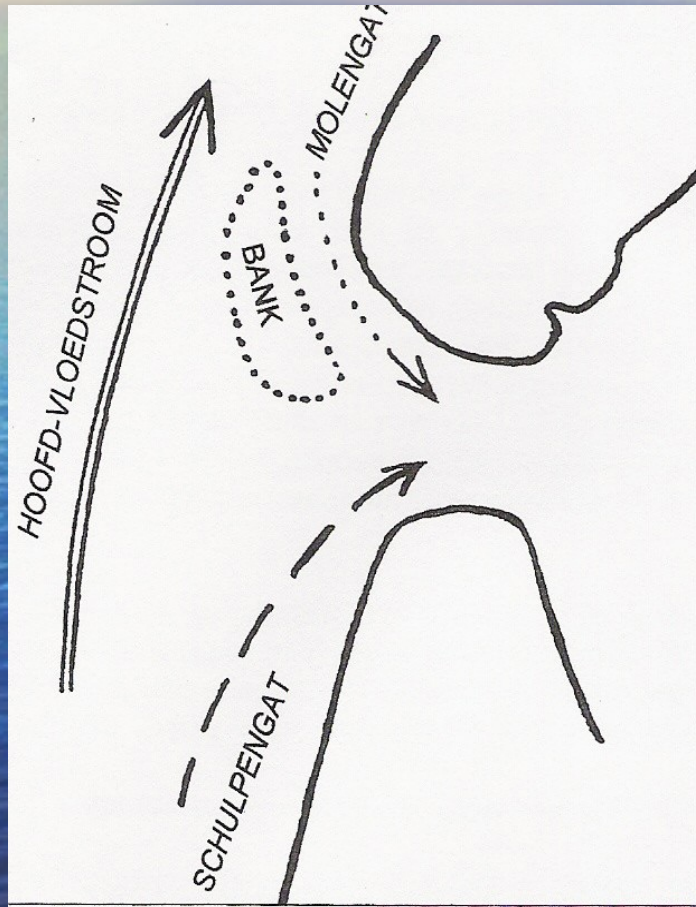

7. VERHELINGEN IN LANGE REEKS; WAT GEBEURDE MET DE NOORDERHAAKS BANK?

Na doorbraak ontstond zandbank.
Achtereenvolgende verhelingen van
Noorderhaaks banken in het
zuidwesten

Bank ontstaat tussen stroomgebieden.

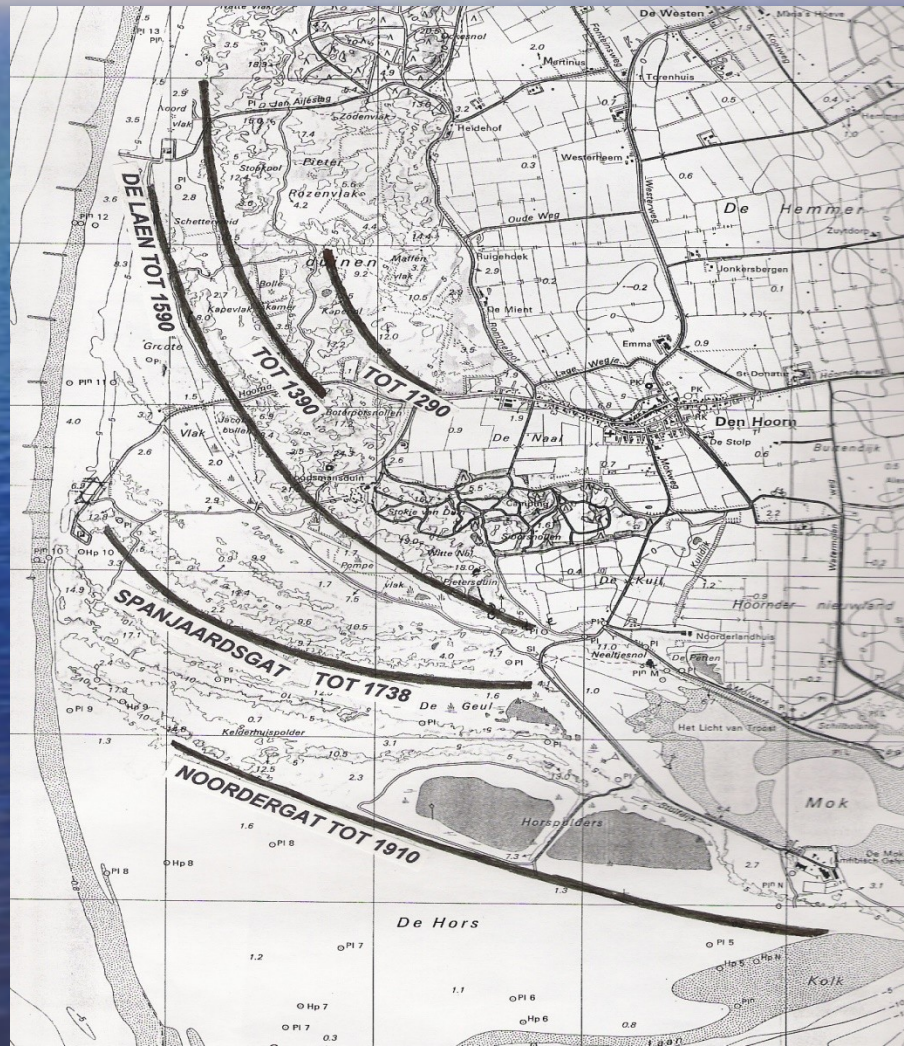
Kaart uit 1607

Bank beweegt naar kust en ‘verheelt’
tenslotte; zo groeit Texel in zuidwesten

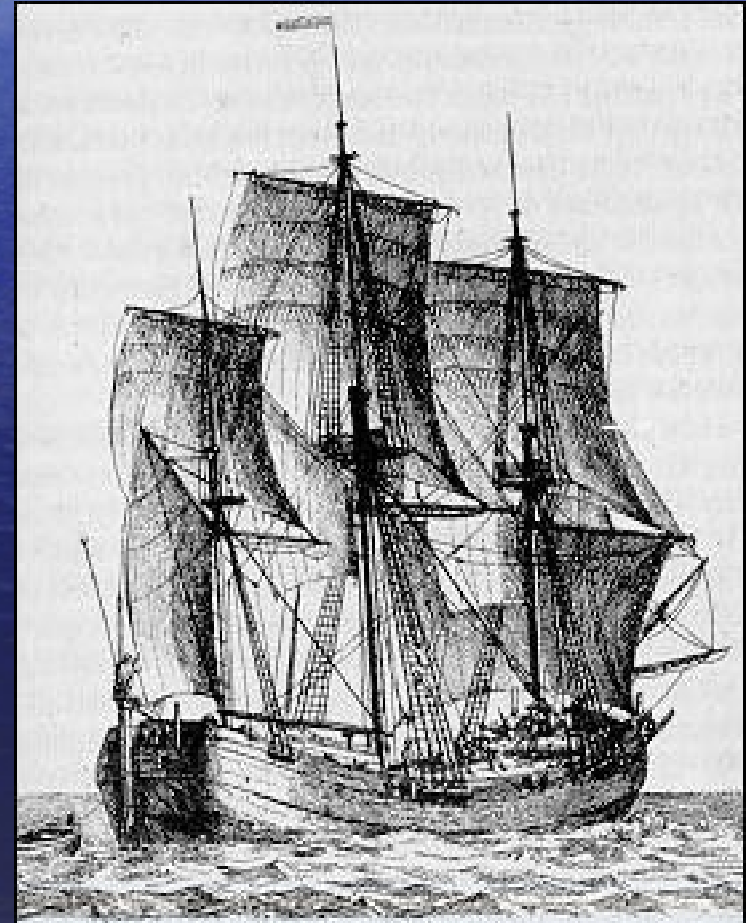

Vijf eerdere zeegaten in duingebied,
resten van vijf verhelingen; één per ca. 160 jaar

Een kustgehuchtje aan de westkust bij Grote Vlak: de Bor Camer.
Tot 1600 een Texelse haven. Nu: duinveld Bollenkamer

Een kustgehuchtje aan de westkust bij Grote Vlak: de Bor Camer.
Tot 1600 een Texelse haven. Nu: duinveld Bollenkamer

De zee néémt ook: kustafslag in vijftig jaar bij Paal 12. Remedie: zandsuppletie

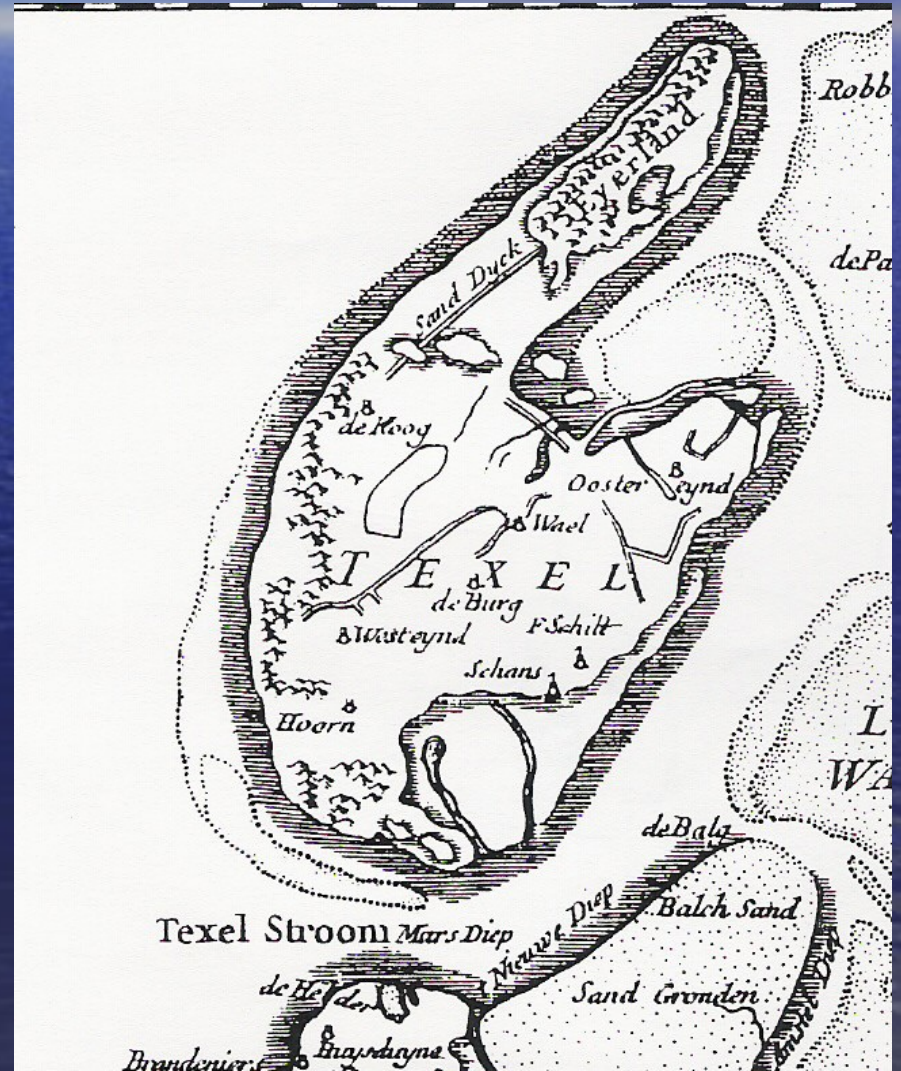

8. EIERLAND KOMT BIJ TEXEL

1629 – 1630: aanleg zanddijk

Texel verbond zich met Eierland

- 1629 – 1639: een zanddijk wordt gelegd tussen Texel en het eiland Eierland
- Methode: rietmatten
- De wind doet de rest

De zanddijk met het zanddijkhuis

Doorbraak westelijke dijk: Slufter ontstaat

Presentatie nalezen?

Zie op www.cdejager.com

Ga naar 'Presentaties'

Daar naar 'Geschiedenis Texel'